

Szkoła z charakterem – kształtowanie systemu wartości gimnazjalistów

Mariola Moczół

Zdecydowana większość z nas nie akceptuje negatywnych zachowań, które stają się codziennością w otaczającej nas rzeczywistości społecznej, politycznej, międzyludzkiej czy nawet rodzinnej. Przywykliśmy do bezradności i apatii. W Gimnazjum nr 81 im. Profesora Witolda Doroszewskiego w Warszawie chcemy to zmienić na płaszczyźnie, na którą mamy wpływ – a więc blisko siebie, w domu, wśród znajomych, w szkole.

Wbrew zmieniającym się modom w dyskusji na temat zadań szkoły i rodziny w sprawie kompetencji wychowawczych, prezentujemy stanowisko, że jest to nasze wspólne i najbardziej odpowiedzialne zadanie. Dlatego zamierzamy utrzymywać dotychczas stosowaną w procesie wychowania zasadę dialogu, zindywidualizowanych, przyjaznych kontaktów pomiędzy nauczycielami, uczniami i rodzicami, a kształtowanie charakteru, przez poznawanie i praktykowanie wartości moralnych w codziennym życiu naszej szkoły, uczyniliśmy wspólną troską uczniów, rodziców, nauczycieli oraz pracowników naszego gimnazjum.

Trzy lata temu podjęliśmy próbę wdrażania działań, których celem jest doskonalenie umiejętności społecznych uczniów, przeciwdziałanie przemocy, a przede wszystkim kształtowanie systemu wartości naszych gimnazjalistów. W tworzeniu szkolnego programu wychowawczego wykorzystujemy materiały programu *Szkoła z charakterem*, którego projektodawcą jest Fundacja ABCXXI – Program Zdrowia Emocjonalnego oraz programu profilaktyczno-wychowawczego A. Kołodziejczyka, E. Czerniewskiej i T. Kołodziejczyka – *Spójrz inaczej* i *Spójrz inaczej na agresję*.

Zamierzenia nasze wpisują się w realizowane dotychczas w szkole działania profilaktyczno-wychowawcze jakimi są:

- wdrażanie od kilku lat programów *Spójrz inaczej*, *Spójrz inaczej na agresję*;
- kształtowanie świadomości prawnej nastolatków przez realizację warsztatów *Dziecko w sieci*, *Bądź świadomy*;
- organizacja Szkolnego Dnia Profilaktyki;
- rokroczna realizacja warsztatów dla nowych gimnazjalistów – Przemocy-STOP;
- organizacja spektakli profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania ryzykownym zachowaniom młodzieży;
- zajęcia psychoedukacyjne prowadzone przez psychologa i pedagoga szkolnego z zakresu: integracji i adaptacji uczniów do warunków gimnazjum, komunikacji interpersonalnej, technik uczenia się, doradztwa zawodowego i pokonywania stresu egzaminacyjnego.

A ponadto mając na uwadze:

- poprawę poziomu wypowiedzi ustnych i pisemnych,
- wzrost zrozumienia tekstów i poleceń,
- poprawę koncentracji,
- wyciszenie i większą gotowość do nauki,
- większą skłonność uczniów do refleksji i krytycznego myślenia,
- wzrost poczucia humoru,
- powstawanie więzi pomiędzy nauczycielem i uczniami,
- poprawę wzajemnych relacji między uczniami,
- wyeliminowanie zachowań aspołecznych,
- wzrost zaangażowania rodziców w czytanie dzieciom w domach,
- wzrost czytelnictwa

wprowadziliśmy praktykę głośnego czytania uczniom w szkole przez nauczycieli i wychowawców podczas kwadransów pedagogicznych oraz innych lekcji (np. zastępczych).

Chcemy, aby po trzyletnim cyklu kształcenia absolwenci naszej szkoły posiadali nie tylko mocne podstawy wiedzy ogólnej i umiejętności potrzebne w dalszej edukacji, ale również trwałe fundamenty zasad moralnych, które w całym życiu pomogą im świadomie wybierać dobro. W naszych założeniach program kształtuje inteligencję moralną, emocjonalną oraz umiejętności wynikające z korzystania ze współczesnych metod uczenia się.

Obserwując zawrotne tempo zmian zachodzących w świecie, formujemy w młodych ludziach praktykę ciągłej edukacji, która jest warunkiem rozwoju osobowego i zawodowego. Nasza szkoła pomaga wzbudzić uczniom motywację do nauki oraz wyposaża ich w narzędzia do szybkiego i skutecznego zdobywania wiedzy poprzez:

- oferowanie podstaw wiedzy ogólnej,
- rozpoznanie uzdolnień i talentów,
- rozwijanie umiejętności myślenia,
- budzenie wiary we własne możliwości,
- zapoznanie z nowoczesnymi technikami uczenia się.

Uznajemy, że o sukcesie mierzonym szczęściem jednostki i pożytkiem płynącym z jej działań dla społeczeństwa decyduje inteligencja emocjonalna człowieka. W ramach szkolnego programu wychowawczego podejmujemy działania kształtujące:

- rozumienie własnych i cudzych uczuć,
- kontrolę impulsów,
- samouznanie,
- wytrwałość i odporność na stres,
- poczucie odpowiedzialności,
- umiejętność komunikacji z ludźmi,
- skuteczne rozwiązywanie konfliktów,
- elastyczność,
- motywację,
- optymizm.

Spółeczność szkoły przyjmuje kształtowanie inteligencji moralnej za fundament swoich działań wychowawczych. Ponieważ charakter człowieka przesądza o tym jak żyjemy, kim się otaczamy, jakich dokonujemy wyborów, jakie stawiamy sobie cele, co jest dla nas w życiu najważniejsze proponujemy – wraz z Rodzicami – młodym ludziom wewnętrzny system wartości. Praktykowanie w codziennym życiu: szacunku, uczciwości, odpowiedzialności, samodyscypliny, odwagi, mądrości, życzliwości, przyjaźni, łagodności, wierności, optymizmu i piękna ma za zadanie:

- nadawać sens codzienności,
- stanowić drogowskaz w stosunkach z ludźmi,
- ułatwiać podejmowanie słusznych decyzji,
- chronić przed złymi impulsami i decyzjami oraz demoralizującymi wpływami z zewnątrz,
- dawać poczucie bezpieczeństwa i spokoju,
- wyznaczać granice prawidłowych zachowań,
- budować harmonię życia osoby, jej najbliższych i otoczenia,
- decydować o pozytywnej przyszłości człowieka.

Powyższe zadania realizujemy poprzez:

1. wprowadzanie wartości i wynikających z nich postaw,
2. tworzenie wspólnie z młodzieżą szkolnego katalogu postaw i zachowań zgodnych z poznаныmi wartościami i na podstawie materiałów wypracowanych w zespołach klasowych,
3. dostosowywanie prawa szkolnego do powstającego katalogu postaw – tj. zapisów Kodeksu Gimnazjum, kryteriów ocen zachowania, arkusza samooceny zachowania ucznia i innych,
4. przestrzeganie w codziennym życiu szkolnym zachowań realizujących wartości.

Po trzech latach dokonaliśmy ewaluacji programu. Ustalono techniki, konstruowano narzędzia, by zasięgać opinii uczniów klas trzecich, rodziców i nauczycieli, ocenić nasze działania, dokonać modyfikacji i usprawnień, a od września 2006 r. również wpisać do programu stałych zadań szkoły.

w klasach pierwszych:	w klasach drugich:	w klasach trzecich:
Szacunek	Samodyscyplina	Przyjaźń
Uczciwość	Życzliwość	Sprawiedliwość
Odpowiedzialność	Pokojowość	Solidarność
Odwaga	Optymizm i piękno	Mądrość

Podczas tych trzech lat wypracowaliśmy metody realizacji wartości i obudowę metodyczną programu, tzn. plany wynikowe, scenariusze spotkań z uczniami, listę przykładowych dylematów moralnych, które odwołują się do różnych sytuacji szkolnych, relacji interpersonalnych, problemów etycznych znanych uczniom z literatury, filmu, a które są podstawą do rozmów, rozważań oraz dyskusji z młodzieżą.

Katalog obowiązujących w szkole, wspólnie wypracowanych postaw i zachowań jest dokumentem otwartym. Każdego roku uczniowie tworzą na nowo wskaźniki do omawianych i dyskutowanych wartości.

Oczekujemy, że w wyniku naszych działań uczeń rozwija prawy charakter, społeczność uczniów i dorosłych buduje zdrowe relacje międzyludzkie, podniesiona zostaje jakość życia uczniów i dorosłych, klas, szkoły i grup rówieśniczych.

Podjętym wysiłkiem kształtowania systemu wartości młodzieży uważamy, że nie wystarczy w szkole dostarczać uczniom gotowej wiedzy. Chcemy jeszcze uczyć samego procesu jej zdobywania, chcemy trenować niezbędne umiejętności ucznia, takie jak sprawna komunikacja interpersonalna, jak efektywna praca zespołowa czy umiejętność twórczego myślenia i rozwiązywania problemów.

O powodzeniu w życiu jak nigdy wcześniej decydują dziś odwaga i nowatorskie pomysły, czyli to, co nazywamy kreatywnością. Chcemy więc tworzyć warunki do wykazywania się inwencją i umiejętnością wyszukiwania nowych rozwiązań, ćwiczyć wytrwałość, elastyczność w myśleniu oraz radzenie sobie w sytuacjach trudnych, ale także wyrabiać postawę tolerancji, uwrażliwiać na krzywdę ludzi, aktywnie przeciwstawiać się łamaniu praw człowieka. Tylko tak rozumiane działania nauczycielskie pozwolą przygotować naszych absolwentów do aktywnego udziału w społeczeństwie obywatelskim, do podejmowania wyzwań, które będzie stawiało przed nimi życie.

Warszawa, styczeń 2007 r.

Etapy budowania „Szkolnego dekalogu postaw zachowań”

ARKUSZ ĆWICZEŃ

W ciągu 12 minut zapisz poniżej w tabeli, jak w swoim codziennym życiu – w szkole, domu, wśród przyjaciół stosujesz, praktykujesz

GRZECZNOŚĆ i SZACUNEK

Postawy, zachowania
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

Po każdej „przerobionej” wartości:

1. Każdy uczeń i wychowawca indywidualnie i anonimowo określają postawy, zachowania na arkuszu ćwiczeń.
2. Jedna osoba w klasie, może to być wychowawca, zbiera arkusze i na tablicy wypisuje propozycje pod hasłem:

Nasze postawy – GRZECZNOŚĆ i SZACUNEK

---

1. ....
2. ....
3. itd
3. Uwspólnienie postaw, zachowań praktycznego stosowania wartości:
  - każdy uczestnik przyznaje 3 punkty dla postawy lub zachowania dla niego najistotniejszego, najbardziej oddającego rozumienie pojęcia danej wartości;
  - wybiera się w każdej klasie 3-4 postawy, które uzyskały największą liczbę punktów.
4. Wypracowany w każdej klasie materiał służy do konstruowania przez reprezentatywną grupę uczniów i nauczycieli „Szkolnego dekalogu postaw”, na bieżąco eksponowanego i obowiązującego w szkole.

<p style="text-align: center;">ODPOWIEDZIALNOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jestem dyskretny i odpowiedzialny za swoje słowa • Wiem o czym i do kogo mówię • Rzetelnie wywiązuję się ze swoich obowiązków w domu, w szkole, w grupie • Dbam o otoczenie, nie śmieję, nie niszczę dobra wspólnego, innych i swojej własności • Nie narażam się na sytuacje, które zagrażają życiu, zdrowiu i uczuciom moim i innych • Dbam o zdrowie, nie uzależniam się • Mądrze gospodaruję czasem, nie marnotrawię go bezmyślnie przed ekranem telewizora i komputera 	<p style="text-align: center;">SAMODYSCYPLINA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uznaję wyznaczone granice • Postępuję zgodnie z przyjętymi wartościami • Kontroluję swoje myśli, emocje i zachowania • Nie jestem bezmyślny • Wyznaczam sobie racjonalne cele i konsekwentnie je realizuję • Dbam o swój rozwój • Jestem pracowity • Nie ulegam skrajnościom – zachowuję umiar • Nie ulegam lenistwu i pokusom, unikam łatwizny
<p style="text-align: center;">UCZCIWOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mówię prawdę, nie kłamię i nie oszukuję innych • Nie ściągám, nie wykorzystuję nieuczciwie pracy innych • Szanuję własność innych, nie kradnę • Dotrzymuję zobowiązań 	<p style="text-align: center;">POKOJOWOŚĆ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stosuję zasadę „wygrana – wygrana”, tzn. szukam rozwiązań dobrych dla obu stron • Najpierw myślę, później działam • Panuję nad emocjami • Nie prowokuję i nie daję się sprowokować • Nie stosuję przemocy fizycznej, psychicznej i intelektualnej • Jestem człowiekiem dialogu, a nie konfrontacji
<p style="text-align: center;">SZACUNEK</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szanuję siebie i innych – rodziców, nauczycieli, pracowników szkoły, rówieśników, każdego • Szanuję pracę innych • Słucham uważnie, nie przerywam, gdy ktoś inny mówi • Mówię: proszę, przepraszam, dziękuję, dzień dobry... • Jestem punktualny • Ubieram się odpowiednio do okoliczności • Pozwalam innym być, inaczej myśleć i działać 	<p style="text-align: center;">ODWAGA</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie ulegam presji, odmawiam złemu otoczeniu lub złym propozycjom • Przecistawiam się złu, staję w obronie prawdy i dobra • Spieszę z pomocą innym, słabszym lub zagrożonym • Jestem dzielny i otwarty na nowe przynieszone przez życie wyzwania • Mam odwagę być w życiu sobą • Potrafię przyznać się do winy, do błędu

Warto nadmienić, że pierwszy rocznik absolwentów, który przez trzy lata realizował program nauczania wartości według projektu Fundacji ABCXXI – *Szkoła z charakterem*, otrzymał miłą niespodziankę podczas uroczystości ukończenia gimnazjum w czerwcu 2006 roku. Pani prezes Irena Koźmińska wręczyła każdemu uczniowi wydaną przez Fundację broszurę *Mały kompas moralny*, jako symbol drogowskazu na dalszą drogę życia, już poza Gimnazjum nr 81 im. Profesora Witolda Doroszewskiego. ■

**Autorka jest dyrektorem gimnazjum
nr 81 im. Profesora W. Doroszewskiego
Warszawa**

Arkusz samooceny ucznia

Masz do dyspozycji sześć ocen, które oznaczają:

- 6** – zawsze, bez wyjątków każdej sytuacji
- 5** – prawie zawsze, bardzo często
- 4** – zasadniczo, często
- 3** – czasami
- 2** – rzadko
- 1** – nigdy, z regły nie

Oceń swoją postawę, biorąc pod uwagę poniższe sformułowania w odniesieniu do swoich reakcji z kolegami, osobami starszymi, do przyrody, a także z uwzględnieniem pracy nad sobą.

Wartość – postawa	Ocena
Szanuję siebie i innych	
Jestem uczciwy	
Jestem odpowiedzialny	
Jestem odważny	
Uznaję wyznaczone granice	
Postępuję zgodnie z przyjętymi wartościami	
Kontroluję swoje myśli, emocje i zachowania	
Wyznaczam sobie racjonalne cele i konsekwentnie je realizuję	
Nie ulegam skrajnościom – zachowuję umiar	
Nie jestem bezmyślny	
Stosuję zasadę wygrana – wygrana	
Myślę, później działam	
Panuję nad emocjami	
Nie prowokuję i nie daję się prowokować	
Nie stosuję przemocy (fizycznej, psychicznej, intelektualnej)	

Dodaj liczbę przyznanych sobie paktów, podziel ją przez 15 i wpisz wynik .....

.....
data i podpis ucznia